

HISTORIEBREV NR. 1

JANUAR 2021

ENERHAUGEN, GRØNLAND OG TØYEN HISTORIELAG

Redaktør: Jørn-Kr. Jørgensen – jornjoer@gmail.com - Redaksjon: Karin Arnesen og Olav Rune Bastrup

TO BLAD WELHAVEN – SOKNEPREST OG POLITIMESTER

Så å si vegg-i-vegg med Politihuset i Grønlandsleiret 44 vokste selveste politimester Kristian Welhaven opp med adresse i Åkebergveien. Hans far, Johan Andreas Welhaven, var sokneprest i Grønland kirke. Kristian Welhaven, som var politimester i Oslo fra 1927 til 1954, regnes av mange som den fremste politileder Norge noen gang har fostret. Bildet viser far (t.v.) og sønn (t.h.).

På sokneprest Welhavens tid var det meget vanlig at prestefamilien bodde i soknet. Lite ante han den gangen at det nye politihovedkvarteret han kjempet for allerede fra sine første politimesterdager på Møllergaten 19 i 1927, skulle komme til å ligge mindre enn et steinkast fra hans barndomshjem. Først i 1978 ble Politihuset innviet. I 2021 er det for lite! Oslo-politiet vil ha mer plass og nye lokaliteter utredes. Det som synes sikkert, er at hovedkvarteret blir et sted på Østkanten.

Historien kan forteller at sokneprest Welhaven var en respektert mann som holdt kraftfulle prekener og han han var godt like i menigheten. Om politimester Kristian Welhaven kan det fortelles følgende: Han tok examen artium ved Kristiania katedralskole 1901. Gjennomgikk Krigsskolens første avdelings kystartillerilinje 1901–2, studerte deretter jus ved universitetet i Kristiania og ble cand.jur. 1907. Etter to og et halvt år som sorenskriverfullmektig i Tana i Øst-Finnmark var han statsadvokatfullmektig i Tromsø og Finnmarken lagsogn 1910–11, politifullmektig i Tromsø 1911–12 og deretter i Kristiania til 1916, da han ble utnevnt til politimester på Rjukan. 1922 ble Welhaven utnevnt til statsadvokat i Kristiania lagsogn, og fra 1927 til 54 (med avbrudd 1941–45) var han politimester i Oslo.

Kristian Welhaven nøyte en respekt innad i politikorpset som ingen politimester har gjort verken før eller siden. Det er sagt om Welhaven at han visste navnet på hver eneste konstabel i hovedstadens politikorps, og det går mange historier om hans deltakelse i opptak av nye politiaspiranter. Han kunne ofte stille uortodokse spørsmål, men viste tydelig at han hadde satt seg skikkelig inn i bakgrunnen til hver eneste person som søkte opptak i politiet. Dette hadde mange sider, men var først og fremst med på å skape et samhold i politikorpset og en nærmest grenseløs respekt for politimesteren. "Å være politimester i Oslo er like vanskelig som å være sjef for Nationaltheatret", het det i et avisoppslag da Welhavens var 50-år i 1933.

Da krigen kom til Norge 1940, var Welhaven helt klar. Han nektet rett og slett å samarbeide med de tyske okkupantene og de norske NS-myndighetene. Det fortelles at da Vidkun Quisling på selve okkupasjonsdagen 9. april ringte til Møllergaten 19 for å fortelle at «landets nye

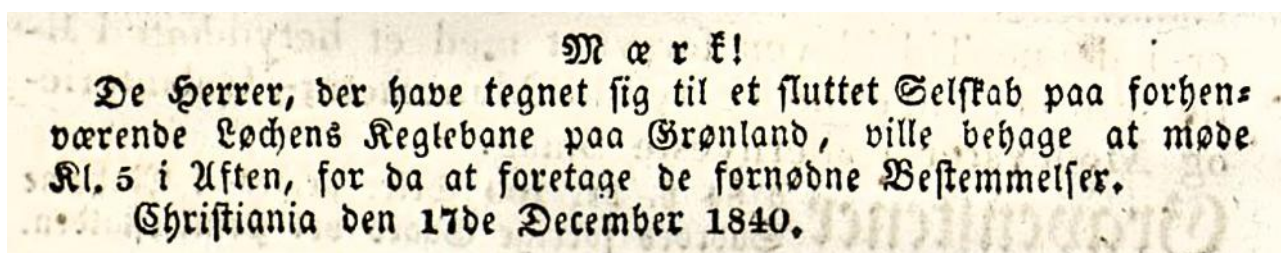
statsminister ville ha en samtale med politimesteren», svarte Welhaven: «Jeg kjenner ingen statsminister Quisling» og la på røret! Han hadde fått en klar ordre av justisminister Terje Wold – «om å bli på sin plass, ta imot de tyske tropper og ivareta befolkningens interesse på beste måte», og Welhaven rettet seg etter dette helt til det ble umulig for ham å fungere i stillingen. 23. september 1941 fikk han avskjed med en times varsel.

Etter krigen bygde Welhaven opp igjen politiet i Oslo. Han var svært mild og forsonende i dommen over de polititjenestemenn som hadde vært medlemmer av NS, og de som ble gjeninntatt i tjenesten, opplevde aldri at han brukte deres fortid mot dem. Politimesteren hadde stor interesse for alle sider ved polititjenesten, men det er nok riktig å si at han hadde en spesiell oppmerksomhet rettet mot overvåkingssaker – saker som angikk byens og landets sikkerhet.

Kristian Welhaven var en streng, men rettferdig politimester, som var elsket av sitt korps, og det er liten tvil om at politimesteren også elsket sitt politikorps og sitt arbeid. Han hadde en naturlig autoritet man sjelden finner i dag, og han var nærmest aristokratisk i sin fremferd. Hans mål var å gjøre Oslos politikorps til et mønsterkorps for hele verden. - Den 30. juni 1954 defilerte Oslo politikammers mennskaper for politimester Kristian Welhaven for siste gang, og han gikk over i pensjonistenes rekker. «Det har vært mitt liv å være sjef for dette korps!», uttalte han ved sin avgang.

Morsomt å tenke på at hans politimestergjerning på sett og vis begynte i Åkerbergveien på Grønland – godt veiledet av soknepresten i Grønland kirke. (Jørn-Kr. Jørgensen).

BOWLING I KIRKEROMMET OG PÅ GRØNLAND

Denne annonsen handler om kjebler – eller bowling som vi kaller det i dag. Kjebler har også gjennom tidene en spesiell tilknytning til kirken, og selv om denne annonsen fra 1840 ikke gir belegg for akkurat dette, er det en del av Grønlands historie hvor bakgrunnen er ganske spesiell. Hør bare hva som fortelles:

I den germanske historien framgår det at bowling (kjeblespill) ble benyttet som en del av religiøse ritualer, bl.a. for å få syndens forlatelse. Synderen måtte, under prestens overoppsyn, kaste runde steiner mot en kjeble som var satt opp ved enden av søylegangen i kirken. Syndens forlatelse var avhengig av om synderen traff kjeblen. Traff han ikke, ble han fordømt av presten. Historikeren William Pehle hevder også at prester spilte kjeblespill sammen med sine teologistudenter på 1200-tallet, dette skal ha skjedd i de tyske byene Halbenstam og Hildersheim.

En av de geistlige bowlingfantastene var Martin Luther. Han lot bygge en kjeblebane til sine barn og deltok selv med stor glede i spillet.

Opp gjennom tiden har kirken hatt en rolle som senter for sosiale aktiviteter og rekreasjon. Dette er noe av grunnen til den tette tilknytningen bowling og religion har hatt opp gjennom tiden. Selv i dag kan man finne kjelebaner i kjellere i flere kirker i etniske bosetninger i USA og i Europa. I USA spilles det fortsatt egne nasjonale mesterskap i flere kirkesammen- slutninger. Har noen hørt om dette på Grønland? Ta kontakt med redaksjonen.

OPPDAG FRIIS GATE PÅ GRØNLAND

Det er klokt av den som interesserer seg for byhistorie å gå på oppdagelsesferd på Grønland. Der fant jeg Friis'gate som er en kort gatestump mellom Urtegata og Heimdalsgata. Gata fikk navn i 1901 etter teologen, forfatteren og språkforskeren Jens Andreas Friis (1821-1896) som ble professor i samisk fra 1874. Til tross for at dette er i mitt nærrområde, har gaten gått meg hus forbi. I denne gaten finnes det et spennende kollektivhus hvor det er fellesskapet som gjelder. Det fant jeg ut på Internett, og jeg vil oppfordre deg som er interessert i dette til å finne ut å lese mer om et spennende konsept midt i vårt distrikt. Det er fremdeles mye å se og oppdage i egen by! (JKJ).

GAMLE GRØNLAND POLITISTASJON

Fra mars 1859 til 1866 holdt Grønland politistasjon til i et leid lokale i Grønlandsleiret 32 med Grønland kirke som nærmeste nabo. Grønland politistasjon var samlokalisert med Grønland brannstasjon. Bygget står den dag, og brukes bl.a. til museum for gamle brannbiler og brannutstyr, og utgjør et spennende innslag i Norges mest flerkulturelle bydel.

Grønlandsleiret 32 ble kjøpt av kommunen i 1861 som byggegrunn for en kombinert politi- og brannstasjon. Den 18. mai 1864 bevilget kommunen 14 000 spesidaler til bygging av en som stod ferdig i slutten av 1866; samme året Møllergata 19 ble tatt i bruk som hovedpolitistasjon.

Grønland politikrets har vært justert med årene, men i 1929 så den slik ut: Akerselven, jernbanelinjen, Oslogate, Schweigaards gate, St. Halvardsgate, Åkebergveien, Kjølberggata, Jens Bjelkes gate, Sverresgate, Auberts gate, Sarsgate, Blytts gate, Lakkegaten til nr. 56 ved Akerselven, elven til Nybroen, Storgata, Brugata og Akerselva til jernbanelinjen.

Samme år var styrken på Grønland politistasjon 50 mann. Det var en politifullmektig, en stasjonsbetjent, åtte politibetjenter, tre politioverkonstabler og 37 politikonstabler. Grønland politistasjon ble i 1929 bestyrt av politifullmektig E. Sørensen. Stasjonsbetjent var Jens Holen.

Den nye Grønland politistasjon i Tøyenbekken 5 ble tatt i bruk i 1902. Gården har tre etasjer, fra gårdens bakside fører en fløy innover i gårdsrommet. De samme lokalene ble nyttet som staller av Det Ridende Politi de lå forlagt der fra 1907.

Det verserer svært mange historier fra Tøyenbekken 5. Vi skal ikke fortelle noen av dem. Bare fastslå at stasjonen inkluderte også en stor gymnastikksal hvor det var opptak av nye politiaspiranter, og hvor bl.a. politimester Kristian Welhaven fikk vise hvor mye han visste og hvor godt han hadde satt seg inn i hver enkelt aspirant levnetsløp. – I Bekkegaten 1 var det også flere leiligheter. Hvem som bodde her, har selvfølgelig variert med årene, men en leilighet var en lang periode bebodd av politimester Johan Gjerde. Ingen tvil om at han hadde nærhet til sitt politikorps.

Den 29. oktober 1978 ble Grønland nedlagt som politistasjon. Mannskapene ble overført til

Politihuset i Grønlandsleiret 44. I Tøyenbekken 5 har nå Oslo Museum/Interkulturelt Museum sine lokaler og administrasjon. I tillegg kommer ulike virksomheter som har tidvis virksomhet og aktivitet i den gamle politistasjonen. Enerhaugen, Grønland og Tøyen Historielag har også sin postadresse her. Vi kan si det slik at politiet har flyttet ut og historien har flyttet inn! (JKJ).

DA TRIKKEN GIKK I TØYENGATA

Dette er «Kampetrikken» som gikk opp Tøyengata. På disse to bildene er trikken fotografert i full fart opp fra Grønlandsleiret. Kampetrikken åpnet i 1900 og gikk siste tur 30.10.1960. Den hadde linjenummer 5 til 1927, deretter 15 til 1940, deretter 12 til nedleggelsen. Både 15 og 12 kom fra Majorstuen. I tillegg kom linje 7 fra 1927 (fra Ullevål haveby) og holdt det gående til nedleggelsen i 1960. Både på Kampen og Skillebekk snudde vognene midt i gaten uten vendesløyfe, til forlystelse for folk i nabolaget.

FØRSTE BILDE AV GRØNLAND KIRKE?

Dette er kanskje ett av de første bildene som viser Grønland kirke, Grønland skole og brannstasjonen – fra rundt 1870. Her ser vi også den originale formen på brannstasjonen, før den ble ombygd. (Foto: Per Adolf Thorén/Oslo Museum). - *Har du gamle bilder fra Tøyen, Grønland eller Enerhaugen, så send dem til redaktøren og legg gjerne ved en liten tekst om hva bildet viser, så skal bi publisere dem i vårt Historiebrev.* Det er fremdeles sant at «et bilde sier mer enn tusen ord».

GI BORT ET MEDLEMSKAP I EGT-HISTORIELAG FOR 2021

Vil du overraske noen med en hyggelig sak i disse koronatider? Kanskje noen gamle venner du hadde i området vårt eller kanskje noen i familien, for eksempel barn eller barnebarn. Kanskje kan du verve noen eller ganske enkelt gi bort et medlemskap. Bruk enten siden «Bli medlem» under «Om oss» på våre hjemmesider eller send oss en mail egt.historielag@gmail.com

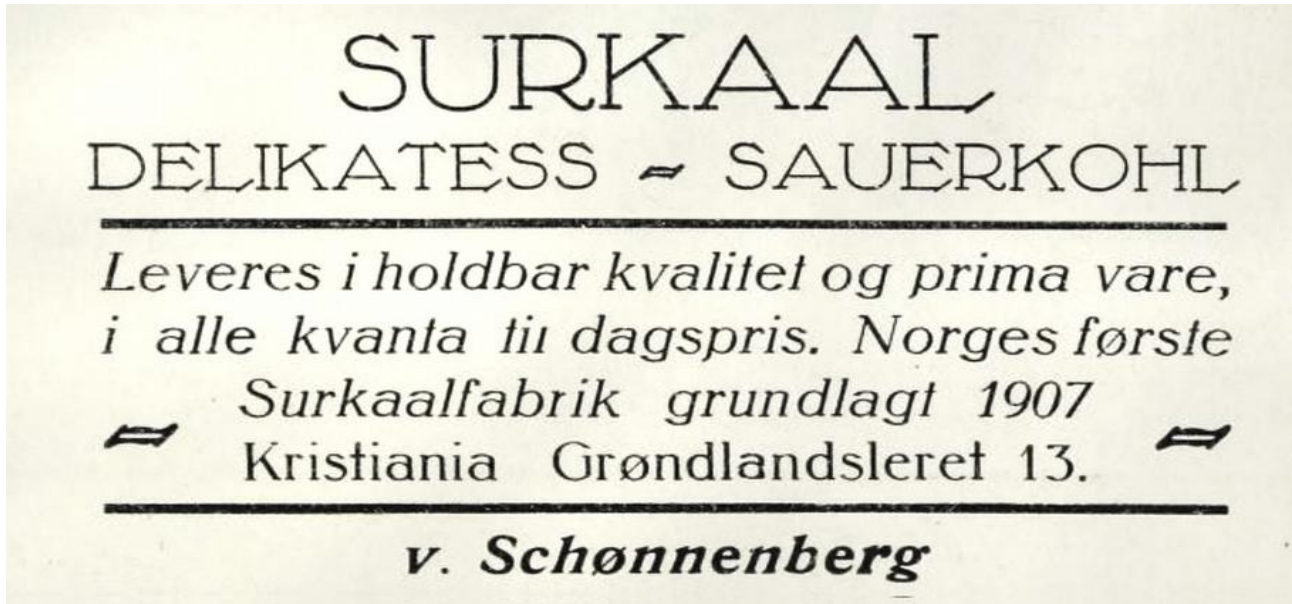
HJEMMESIDEN OG FACEBOOK

egt.historielag.no og Facebook www.facebook.com/EGTHistorie

Har du fått med deg de siste innleggene? I desember la vi ut et julebrev fra Olga Nancy som hun sendte fra Motzfeldtsgate i 1893 til sin bestemor i Follebu. Vi skriver om museumsleiligheten i Tøyengaten 38 og etterlyser familiene som har bodd der. Rett før jul fikk utbygger rammetillatelse i Smedgata 25, se hjemmesidene under Prosjekter. I januar legger vi ut bl.a. en serie Gatelangs i Tøyengata og en historie fra krigens dager.

GRASROTANDELEN FRA NORSK TIPPING

Vil du gi oss din støtte? Vi har registrert historielaget hos Norsk Tipping og er svært takknemlig om du velger å støtte oss. 7 prosent av spilleinnsatsen går da til historielaget.

ENERHAUGEN SETT FRA POLITIHUSET

ENERHAUGEN I DAG – JANUAR 2021

Enerhaugen borettslag ligger i bydel Gamle Oslo, på adressene Enerhauggata 1-3-5 og 7 samt Smedgata 32 og 34. Bygningsmassen består av 4 høyblokker på fra 12 til 15 etasjer samt 2 lavblokker. Borettslaget har 470 andelsleiligheter og 2 vaktmesterleiligheter eid av borettslaget.

*73 hybelleiligheter på 30 kvm
107 ett-romsleiligheter på 40 kvm
37 to-romsleiligheter på 50 kvm
219 tre-romsleiligheter på 72 kvm
36 fire-romsleiligheter på 90 kvm*

Bygningsmassen er fra tidlig 60-tall, men det er foretatt betydelige oppgraderinger siden den gang. Blant annet er det elektriske anlegget totalrenovert, og fasader, balkonger og tak er utbedret.

ENERHAUGEN, GRØNLAND OG TØYEN HISTORIELAG

c/o Interkulturelt Museum (IKM), Tøyenbekken 5, 0188 Oslo

E-mail: egt.historielag@gmail.com - Org.nr. 924 634 766 Bankkonto: 1813 31 32690 - Vipps: 611188